

*EL SETGE DE GIRONA VIST DES DE
BESALÚ. EN EL SEGON
CENTENARI, 1808-2008
MONTSERRAT DEL POZO FERRER*

L'any 2008 Girona celebra el segon centenari del seu darrer setge. Una data cabdal per a la ciutat que ha deixat nombrosos records en la història viva dels gironins, en persones, monuments, glòries i penes, llums i ombres.

El setge de Girona té referències escrites pels millors historiadors que han relatat els fets, dia a dia, amb tota veritat i nuesa.

Els tornarem a llegir en aquest aniversari i tornarem a admirar com Girona va tenir el coratge d'enfrontar-se amb el pitjor enemic que tenia Europa en aquell moment: Napoleó Bonaparte, que, justament, acabava d'assolir una de les seves espectaculars victòries a Austerlitz (1805) i gaudia de la més brillant *grande armée*. Amb aquest èxit volgué venjar la derrota de Trafalgar (1805) quaranta dies després del combat naval. Allà fou aliat de la flota espanyola.

Napoleó estava en el seu millor moment i, per tant, la guerra de la Independència a Espanya, i concretament a Girona, era considerada d'importància menor. La seva dèria era reestructurar Europa, fins i tot per la força, seguint l'estela del nou estat definit per la praxi de la post-Revolució Francesa.

No es podia sospitar que Girona esdevingués una derrota. Napoleó no ho assumiria fàcilment, no estava preparat per un tràngol així. El setge de Girona, com tota la guerra del Francès –a la resta d'Espanya, més coneguda com la guerra de la Independència; els francesos l'anomenen *Guerre d'Espagne* i els britànics, *Peninsular War*–, representa tot un conjunt geopolític de l'Europa d'aquell moment, tan interrelacionat que difícilment podem considerar un esdeveniment aïllat del context.

Cal entendre la guerra del Francès com a part i capítol d'un conflicte general que afectava no solament la península Ibèrica sinó el conjunt europeu. Napoleó intentava l'hegemonia total d'Europa. La guerra a Espanya, doncs, és tan sols

un episodi del conflicte general europeu i una tensió entre l'Antic Règim i la revolució lliberal. (X. Hernández Cardona, p. 15, vol. IV)

De tot aquest afer, en trobem abundosa documentació a la biblioteca familiar de la casa Ferrer Noguer de Besalú, aplegada pel coronel d'artilleria Francesc del Pozo i Travy (1879-1968), evidentment de caire militar i encomiàstic pel que fa a Álvarez de Castro com a governador de Girona, responsable militar del setge.

El coronel Del Pozo va fer una llarga estada al regiment d'artilleria de Girona (1924-1935) i la seva dedicació als temes historicomilitars ens forneix dades i dates que podrien, modestament, apropar-nos a la celebració del dos-cents aniversari de l'esmentat setge com a aportació i admiració envers els gironins i, evidentment, el seu defensor Marià Álvarez de Castro.

Cal recordar que ens trobem tan sols a l'inici del segle XIX i encara sota la forta influència del gust barroc, pel que fa a la literatura, a l'estil ampul·lós que domina els textos contemporanis en què es redacten els fets.

D'altra banda, els textos més tardans, posteriors al setge, són ja entrats al romanticisme imperant a mitjan segle XIX, amb certa estabilitat política, fet que permet homenatjar els herois i mitificar o enaltir els fets que refermen les identitats pàtries. Ens cal, doncs, arribar als historiadors moderns per assolir criteris més objectius que, amb la distància del temps, trobin el llenguatge adient que reflecteixi aquella realitat.

Aquest segon centenari serà l'ocasió perquè els actuals estudiosos ens facin una revisió dels textos i ens ofereixin una visió dels fets filtrada pel temps, per aquells antecedents i precedents que ens ajudin a donar al setge de Girona una mesura tan real com sigui possible.

El cert és que el canvi d'etapa històrica, és a dir, el pas de l'època moderna a la contemporània, es produeix amb la Revolució Francesa, però a Espanya aquest canvi s'esdevé amb la guerra del Francès, perquè els fets que succeïren als anys 1808-1814 varen tenir la mateixa importància relativa que els fets ocorreguts a França una vintena d'anys abans. Aquesta guerra és una cruïlla històrica interessant. Ho és també per la intervenció popular que s'hi manifesta de forma massiva i esclatant.

Segons conclou Maties Remisa i Verdager¹, el govern francès tenia molt interès a entendre les característiques dels habitants del Principat a fi de dissenyar una política integradora quan es completés la conquesta militar de Catalunya. És a dir, la idea política era l'annexió de Catalunya a França.

●
¹ Remisa i Verdager, Maties. *Els catalans i el domini napoleònic* (p. 11).

Els militars francesos consideraven Catalunya el seu baluard i, per tant, un objectiu prioritari si es volia aconseguir el domini de la península. A llarg termini, també les altres províncies fins a arribar al riu Ebre, deixant la resta amb Portugal que formés un estat gran. Fins i tot s'arribà a signar un decret d'annexió de Catalunya a França el 26 de gener de 1813 amb el pretext d'una nova administració judicial. El 23 de febrer Auguerau, de Girona estant, va anunciar amb gran solemnitat la creació del Govern de Catalunya. La proclama es publicà al *Diari de Barcelona* en francès i en català (19 de març de 1810). Les possibilitats d'aquesta annexió minvaren l'any 1813 amb el declivi de Napoleó: "El català vol les coses clares, precises, permanents i fins i tot absolutes, desitja un futur, un destí." (M. Remisa i Verdaguer, p. 378)

El setge de Girona s'inicià el 5 de maig de 1808 quan el mariscal francès Auguerau Duc de Castiglione es presentà pacíficament a la ciutat, encara que amb formidables mitjans d'atac². Visità Girona, hi hostatjà les tropes i en revisà les fortificacions defensives, tot constatant el seu lamentable estat d'envelliment i abandonó. Certament, era deplorable, segons diu Manuel Cabañes³: havien estat bastides l'any 1793, durant la Guerra Gran, i les febles muralles eren plenes de matolls. Sembla que, un cop construïda la fortalesa de Figueres, l'entrada d'una invasió estrangera ja no es considerava possible i per tant Girona restava en segona línia.

Això, sens dubte, féu pensar a Auguerau que Girona no seria cap problema en cas d'atac. Però ni Napoleó ni el seu general calcularen bé: no pensaren a trobar en els espanyols, i en aquest cas els gironins, més valor i resistència que a Westfalia o a Àustria, com també a les viles italianes i alemanyes.

Els gironins i totes les seves institucions, alarmats, s'apressaren a reparar les defenses, a refermar murs, a organitzar el personal, a prevenir municions. Els animava la notícia de la derrota de Bailèn i també la retirada del rei Josep Bonaparte, però el governador militar de la plaça, el general Joaquim de Mendoza, no compartia aquests criteris, de forma que fou necessari destituir-lo. En realitat, havia tractat les tropes franceses com a aliades i no com a invasores per manca d'instruccions oficials.

La població civil nomenà una Junta de Braços, la Junta General Governativa, que aplegava tots els gremis, l'ajuntament, el bisbat, nombrosos clergues (als quals es confià la vigilància de les portes de la ciutat), dones de la Companyia de Santa Bàrbara i tota la ciutadania treballà amb les pròpies mans, amb

² Ferrer, P. *Girona captiva*. Vol. 1.

³ Cabañes, M. *Sitios de Gerona en 1808* (p. 416).

recursos i contribucions⁴. Mendoza fou substituït pel general Marià Álvarez de Castro, que dirigí el setge aferrissadament.

La clerecia de Girona i part de la població veien en l'exèrcit invasor la personalització de les idees de la Revolució Francesa, que consideraven perniciosos. I la seva participació activa al llarg del setge havia trencat tots els esquemes tradicionals sobre l'estratègia dels setges segons els quals quasi tot depenia de l'artilleria.

El conegut historiador Emili Grahit⁵ fa un apassionat relat del setge de Girona dia per dia, significant la tremenda duresa a què es va arribar durant aquells disset mesos. La crueltat i l'esforç exigit als gironins arribaren finalment al límit de les pròpies forces. El governador, el general Álvarez de Castro, com l'últim combatent, sacrificà la seva salut i, finalment, també la seva vida, tot seguint el lema "Primer morir que rendir-se". També a primers d'abril publicà un ban en el qual s'amenaçava "amb pena de mort qualsevol que tingués la vilesa de proferir la paraula rendició o capitulació"⁶. I, en aquest extrem, els experts no estan d'acord quant a "l'agonia de Girona", ja que es varen sacrificar moltes vides a l'hora que ja la ciutat no podia aguantar més. Igualment s'expressa l'historiador Ramon Alberch: "És evident que la resistència dels gironins va tenir sentit en el primer setge, però unes cotes de sacrifici i d'autoimmolació eren innecessàries a partir de mitjan any 1909. Amb el país en bona part en mans dels francesos semblava més raonable evitar tanta mortaldat inútil."⁷ L'historiador Xavier Hernández Cardona afirma: "Aquesta resistència a ultrança no tenia sentit."⁸

En realitat el primer setge començà el 22 de juliol; després d'un mes de bombardeig la situació era crítica. Seguí un lapsus fins al 5 de maig, en què retornà la lluita en la qual el castell de Montjuïc caigué en mans del general Verdier.

En arribar el 19 de setembre es produïren grans forats a la muralla alta, per on entraren el francesos, i el seu assalt fou massiu. A partir d'aquells moments començaria l'etapa assoladora de la ciutat i, a les baixes, caldria afegir-hi les

⁴ Cúndaro, M. *Historia político-cívico-militar de la plaza de Gerona en los Sitios de 1808-1809*. A la pàgina 36 hi ha la llista dels membres que formaven aquesta junta.

⁵ Grahit, E. *Reseña histórica de los Sitios de Gerona, 1808-1809*.

⁶ Pla Cargol, J. *Els setges de Girona, 1808-1809*. El text del ban es troba al full editat pel Regimiento de Cazadores de Montaña, ním. 11, *A la memoria del heroico general D. Mariano Álvarez de Castro*.

⁷ Iglesias i Franc, D. *La muralla de Girona. Dels orígens a l'enderrocament* (p. 93).

⁸ Hernández Cardona, X. *Història militar de Catalunya*, vol. IV (p. 3).

malalties i la manca d'aliments, que arribà a extrems quasi repugnants. "Aquell sacrifici fou útil?", es qüestiona Joaquim Nadal i Farreras⁹.

Girona i els seus setges "han caigut en la dimensió de la literatura immortalística i folklòrica" que li dóna un sentit equivocat. Álvarez de Castro "*deseaba que su plaza resistiera doble tiempo que Zaragoza, después quería que durara tres veces más, y así la guarnición tendría tiempo de distinguirse y él alcanzaría su gloria personal*". Tot i això, els ambients més populars acompanyaven la resistència d'Álvarez de Castro, al seu estil *numantí*, mentre que els més cultes i els mateixos militars es decantaven per la capitulació. Alguns autors, com ara Lluís de Puig Oliver¹⁰, consideren Álvarez de Castro intransigent i dominador, dotat d'un temperament, d'una energia i d'una inflexibilitat poc comunes, i fins i tot esmenten la possibilitat que fos desequilibrat mental¹¹. Des de feia temps, els gironins no vivien més que en funció del setge.

Els oficials d'Álvarez li proposaren que abandonés aquella lluita impossible, però ell s'hi negà sempre de forma irracional; consegüentment desertaren molts dels seus propis subordinats. Finalment, Álvarez caigué malalt i rebé els sants sagraments. En el seu deliri exclamava: "*¡No quiero rendirme!*" Per aquest motiu hagué de deixar el comandament de la plaça i fou substituït per Julià Bolívar, que el dia 10 de desembre gestionà conjuntament amb la junta militar la capitulació de Girona amb el general Auguerau, que fou signada el dia 11 de desembre de 1808 i, per part espanyola, (12) pel general Blas Furnes, brigadier dels Reials Exèrcits; qui donà les explicacions de la capitulació fou l'intendent de la plaça, D. Carles Beramendi¹².

Militars i paisans s'havien batut junts a les muralles i als carrers. La fam i les malalties eren paleses en els supervivents (Sobrequés i Vidal, S. *L'agonia de Girona, inutilitat històrica de la situació límit en què es varen portar les coses*).

⁹ Nadal i Farreras, J. *Girona, passat i present*.

¹⁰ Puig Oliver, Ll. *Catalunya francesa 1812-1814. L'annexió de Catalunya a França i el domini napoleònic Girona*.

¹¹ *Sitio de Gerona* 1808, "La locura de Álvarez de Castro, Ensayo sobre la psicología patológica de un episodio heroico".

¹² El text del document de capitulació el copia Frai Manuel Cúndaro a l'obra esmentada (p. 230). També consta a la *Relación histórica de las defensas de Gerona en 1808-1809*, del mariscal de camp Miguel de Haro, Madrid, Imprenta Núñez, 1870 (p. 88). També al llibre de José Gómez de Ateche, Madrid 1880, com a d'altres autors.

Carles Banus i Comes¹³ comenta en el seu discurs l'actuació dels anglesos, que amb el seu poder naval hagueren pogut desembarcar a Palamós o a Sant Feliu de Guíxols i des d'allà acudir en socors de Girona; però cal recordar que els anglesos tan sols foren uns aliats ocasionals, també enemics de Napoleó, però tan sols interessats per la sort de Portugal.

La guerra continuà fins al 1813, en què els francesos seguiren guanyant terreny a la península, i si defalliren fou, possiblement, pel fet que els seus caps principals foren cridats a Rússia, on l'emperador dels francesos Napoleó Bonaparte tenia greus dificultats. Curiosament, el final de la guerra és coincident amb la deposició de Napoleó i la seva deportació a l'illa d'Elba.

Pel que fa a Álvarez de Castro, tenim el *Manifest* del seu ajudant Francesc Satué, capità d'infanteria¹⁴ agregat al E.M. de Barcelona, que fa un seguiment del que fou el seu calvari des que fou presoner fins a la seva mort.

Captiu de Napoleó, fou considerat un "criminal de guerra", tot i que en aquells temps no s'aplicava aquesta denominació. Un cop lliurada la ciutat de Girona al general Augerau, Álvarez de Castro fou portat a França com a presoner de guerra.

L'ordre era: "*Qu'on fusille le Gouverneur dans la Place même*", però els militars francesos no estimaren convenient d'executar-lo i decidiren enverinar-lo a poc a poc i evitar-li així semblant mort, tot simulant que havia estat natural¹⁵.

Posteriorment, Napoleó retornà a Espanya, ja que volia fer un escarment públic enforcant Álvarez de Castro a la plaça de les Cols de Girona.

Cal tenir en compte que la capitulació de la ciutat no l'havia signat Álvarez de Castro, i aquest fet, interpretat amb "L'Art de la Guerra", significava que Álvarez no havia rendit la seva espasa, no havia passat per aquesta humiliació, i per tant que Napoleó necessitava venjança.

Si aquest fet s'hagués dut a terme, hagués pogut ser considerat un crim sense justificació i un seriós escàndol a tot Europa. Els mateixos generals napoleònics podien pensar en la possibilitat de rebre el mateix tractament en caure presoners dels espanyols.

●
¹³ Banus i Comes, C. *Álvarez de Castro, coronel de ingenieros. Discurso leído en el tercer congreso de las ciencias celebrado en Granada en junio de 1911*. Madrid, publicació de la revista tècnica de infanteria y caballería, 1911.

¹⁴ *Discurso en honor del teniente general D. Mariano Álvarez de Castro, leído ante la Real Academia de la Historia el 9 de marzo de 1880*, por José Gómez Arteché y Moro, "Academico de número". Madrid, Imprenta de Aribau.

¹⁵ Rico de Estasen, J. "Un enigma de la historia que permanece sin descifrar". *La Vanguardia*, en data commemorativa del 2 de maig de 1808.

El cas és que Álvarez de Castro ja estava malalt de “tercianes” quan les forces franceses ocuparen Girona, on restà encara uns dies fins que es recuperà i llavors sortí de la ciutat presoner i fou enviat a França. En arribar a Narbona rebé ordre de retornar a Girona. Passà a la presó del “Castellet” de Perpinyà, on fou desarmat i separat del seu ajudant, el capità Satuè. Seguidament fou traslladat a Figueres i hostatjat a la fortalesa de Sant Ferran. Allà és pogué triar un lloc adient per a un presoner de tan alta categoria i de salut molt malmesa, en qualitat de general capitulat digne de tot respecte per part d’un enemic cavalleresc. Contràriament, el 21 de gener de 1810 fou tancat en una quadra com a fosca presó. Tot i que no aparentava gravetat, l’endemà aparegué mort en soledat. L’únic que s’interessà per ell fou el general Gouvion Saint-Cyr.

De fet, des del moment en què fou presoner li feren un tracte indigne i humiliant que, certament, era com una mort lenta. Fins i tot hi ha fundades sospites que el martiritzaren o l’enverinaren. A l’exterior de la fortalesa els empordanesos clamaren:

*“A la pàtria benaurada- diu que ens debem
Tot el que els numantins feren no hem fet
Si Deu vol darnos tanta gloria , deixeu, deixeu,
Que las flamas s’ ens emportin -ab roig mantell,
Y per tot ahont cayguin cendras- dutas pel vent
Y creixeran ufanosos eternals -llorers.”*

Signa: Ferrer¹⁶.

El cadàver d’Álvarez de Castro fou enterrat al cementiri antic de Figueres segons una fe d’òbit (redactada en català) del dia 22 de gener de 1810.

A partir d’aquí, i en acabar la guerra, trobem nombroses mostres de reconeixement i homenatge al defensor de Girona. La primera, i més emotiva, començà amb l’exhumació de les seves despulles, feta segons una ordre del governador polític i militar de Figueres Joaquim Camaño Pardo complimentant ordres de S.M. el rei mitjançant una escriptura notarial. La signa el notari de Figueres Narcís Font en data de 21 de juny de 1814 amb segell del Rei Ferran VII¹⁷. Es tracta d’un document en el qual el general Joaquim Camaño Pardo comunica l’ordre rebuda de S.M. el rei per la qual mana que es facin els honors

¹⁶ *Gestes heroiques de Catalunya.*

¹⁷ L’escriptura original es conserva a la biblioteca de la casa Ferrer de Besalú.

fúnebres a les despulles del general Álvarez de Castro el dia 26. Seguidament, exposa el cerimonial formal per a la comitiva, el seguici religiós, municipal i militar, els solemnes responsos, les quinze canonades d'ordenança amb tot detall. Acompanya el capità castrense Salvi Blanch, que ho havia estat del difunt. Les despulles viatjaren a Barcelona per expressa voluntat del rei i el solemne funeral fou presidit per Joaquim Ibáñez Cuevas, baró d'Eroles, capità general de Catalunya. Finalment, fou portat a Girona per ser enterrat a l'església de Sant Narcís tal com ell mateix havia demanat. Aquest acte fou un vertader homenatge de Girona al seu defensor, que revestí fervor popular i oficial, ja que totes les institucions i estaments hi acudiren.

Resta molt ben explicat en un llibret de petit format publicat en aquesta ocasió on figura l'oració fúnebre feta a la catedral el dia 30 d'octubre de 1816 que va dir el R. P. Definidor Fr. Manuel Cúndaro, de l'orde de Sant Francesc, regent d'estudis del convent de Girona i capità que fou de la Cruzada de Regulars durant el setge. En aquesta publicació hi ha també un bonic gravat del túmul amb l'urna sepulcral. L'any 1817¹⁸ s'expliquen minuciosament els actes celebrats, les personalitats lligades a l'acte. L'elogi fúnebre pronunciat pel M.R.P. Fr. Tomàs de Santa Teresa, de Girona. També els sonets i els epitafis que figuren escrits als monuments i làpides.

PATRIA FLEVIT ET AIT
 AVETE ¡OH! PULCRI MANES
 FELICES ANIMAE
 SCANDITE AD AETHEREA
 IBI SORS OPTIMA VOBIS.

Posteriorment, continuen els records d'Álvarez de Castro, fins i tot reconegut per les Corts de Cadis, que gravaren el seu nom en lletres d'or al saló de sessions. També el general Castaños l'any 1815, essent capità general de Catalunya, anà a Figueres i féu posar una làpida al lloc on morí Álvarez de Castro.

●
¹⁸ "Relación del solemne y suntuoso aniversario que en cumplimiento de S.M. acordado el 18 de julio último que se celebró en la Colegiata de San Felix de la ciudad de Gerona el 14 de noviembre del año 1917 ambos cabildos, eclesiástico y secular para el eterno descanso de los valerosos defensores de la Patria que gloriosamente murieron en los varios ataques y asaltos que sostuvo del enemigo de aquella inmortal ciudad -Con Licencia-Gerona-Por Vicente AntonioOliva, impresores de S.M."

L'any 1896 el general governador de Girona, que era llavors Garcia de Velasco, conjuntament amb les institucions de la ciutat, erigí un monument a Álvarez de Castro. Curiosament, hi ha nombrosa correspondència inèdita respecte a aquest monument, pel qual fins i tot s'interessa la mateixa reina regent Maria Cristina i el seu fill el rei Alfons XIII. Feia ja 81 anys del seu traspàs i encara el record es mantenia viu.

Però 24 anys després fou el rei Alfons XIII qui visità personalment el 1924 la fortalesa de Sant Ferran de Figueres per retre el seu homenatge a Álvarez de Castro. El rei, acompanyat del general Primo de Rivera i del capità general de Catalunya Barrera i el governador de Girona, general Carsí, arribaren a Girona i van fer el seu recorregut per la ciutat amb el seu seguici. I aquí trobem una curiosa descripció del cas feta pel periodista Miquel Bonmatí titulada *Alfons XIII a Girona* i publicada en la secció "Fa Temps" de la revista *Presència* del dia 8 de juliol de 1974, núm. 322, que copiada literalment diu:

"Pel mes de maig de l'any 1924 el rei Alfons XIII va realitzar el seu viatge oficial a Girona. El periodista i bon amic Josep M. Clara ha publicat no fa gaires dies a *Los Sitios* alguns detalls bons, de la seva estada aquí. En els seus breus comentaris hom hi pot copsar l'ambient de Girona en aquella avinentesa.

El Sr. Joan Tarrús n'era llavors l'alcalde i fou qui va tenir cura de tots els detalls de la bona acollida dispensada al rei, però enlloc hem vist que es parlés d'un incident lleuger ocorregut durant la seva estada a Girona. Podríem dir que fou un incident "diplomàtic". En efecte, el rei va fer la seva entrada per la carretera de Barcelona i, davant de l'actual convent de les Carmelites, les autoritats locals li oferiren el seu acolliment oficial.

També hi eren presents les forces militars de guarnició a la plaça. El regiment d'artilleria, amb tot el material i canons de campanya, va situar-se al llarg de la ronda del Dr. Robert (avui injustament nomenada ronda del P. Claret), mentre que el regiment d'infanteria d'Àsia, núm. 55, s'havia concentrat a la plaça del Carril, avui del Poeta Marquina.

El rei, després de saludar les autoritats, va dedicar-se a passar la tradicional "revista" a totes aquelles tropes. El recorregut fou normal al llarg del regiment d'infanteria i van donar-li els honor d'ordenança. Però, en enfilel el regiment d'artilleria, va observar que les tropes no li presentaven armes, tal com ell creia que era la seva obligació. En acabar el recorregut el rei, discretament, va preguntar al seu ajudant que indagué el motiu d'aquella manca d'honors. Es veu que no li va aclarir prou bé, perquè va fer preguntar al coronel d'artilleria que convidés a postres el comandat Del Pozo (que era el que comandava el regiment) i així poder esbrinar el que havia succeït. Dit i fet. A l'hora del dinar (que li fou ofert per les autoritats al saló de descans del Teatre Principal) va aprofitar un moment per parlar amb el comandant Del Pozo. Aquest darrer li féu com-

prendre que l'artilleria no podia presentar els canons ni altres armes i que, per tant, les tropes en posició de "firmes" rendien els honors d'ordenança, tal com manen les regles militars.

El rei va estar molt satisfet de l'explicació, i fins i tot va demanar al comandat Del Pozo (que va viure molts anys a Girona) que volgués dispensar-lo de l'incident ocorregut. Fou un bell gest del rei que tothom va copsar i valorar dignament."

Tenim també el relat personal fet pel comandant Del Pozo mateix, que hi afegeix un darrer detall. En realitat, el rei, tot volent disculpar-se, va dir al comandat Del Pozo: "*Ya ves lo que es una real plancha... una plancha real*" "*¿Señor?*" "*Sí, hombre, sí, que mandé presentar armas y no debíais presentarlas según el reglamento.*" No cal explicar la reacció a un gest tan simpàtic com humorístic fora de tot protocol.

L'estada del rei es completà amb una visita al lloc on va morir Álvarez de Castro, a la quadra del castell de Figueres. Una caravana de cotxes s'hi adreçà i fou precisament el comandat d'artilleria Francesc del Pozo –que ja havia estat pregat de fer les explicacions sobre els darrers moments i la mort d'Álvarez de Castro– qui s'adreçà als il·lustres visitants.

També trobem un escrit (número 1608) de l'"Ayuntamiento Constitucional de la Inmortal Gerona" signat pel seu alcalde Narcís Tarrats en data de 23 de setembre de 1925, segons el qual la Comissió Permanent ha rebut la sol·licitud i ha autoritzat la publicació del manuscrit de Fra. Manuel Cúndaro, obra que es conservava inèdita a l'Arxiu Municipal. L'escrit va adreçat a "*Francisco del Pozo y de Travy, Comandante de Artilleria del 7º Regimiento Pesado de esta guarnición*", la qual cosa demostra que s'havia interessat per aquesta publicació.

L'altre és de Granada del 2 de juny de 1925. A Granada nasqué Marià Álvarez González de Castro i López Rodríguez de Aparicio l'any 1764 i un seu nebot, Francesc de Castro i Orozco, ostentava el títol de primer marquès de Girona, sense donar més dades de la seva continuïtat. Signa: J. Díez Martínez Cabrera. Hi ha també nombrosos escrits originals referits als honors fets al calabós del castell de Figueres: làpida, corones, llista dels que hi varen intervenir, salconduïts de la comitiva que féu el trasllat de les restes d'Álvarez de Castro, correspondència entre el governador de Girona i el de Figueres, detalls i curiositats...

El final de la guerra no fou una batalla triomfal definitiva, senzillament les tropes franceses dirigides pel mariscal Suchet es retiraren ordenadament en compliment del conveni de pau de Valençay de 1813. Arribaren a Girona el 9 de febrer de 1814 continuant per la línia del Fluvià. Mentre desocupaven,

anaven volant les fortificacions i localitats a “l’alta Catalunya” (M. Remisa i Verdguer, p. 141).

Les possibilitats d’annexionar Catalunya a França minvaren l’any 1813 amb el declivi de Napoleó. Aquest, ja debilitat, ferit de mort per mor dels seriosos contratemps que tingué a la campanya de Rússia, no pogué dedicar prou temps ni prou tropes per dominar Espanya. Mentre mantingué la força arreu d’Europa les conquestes a Espanya no cessaren. Això no mermà l’èxit dels combatius espanyols però sí que ajuda a comprendre la derrota de la *grande armée* a casa nostra.

El coronel anglès O’Daly dirigí el Regiment d’Ultònia, que tant es distingí en la defensa de Girona (Toreno-Vol. II-Llibre 2).

Un dels més coneguts combatents fou el prevere Rovira, o *Rovireta*, com era esmentat. Amb els somatents i els miquelets, va alliberar el castell de Sant Ferran de Figueres del domini francès amb un “cop de mà” dels seus guerrillers. Després de la guerra fou canonge de la Seu de Girona.

Tot i haver fet tant per Catalunya, Lluís Lacy fou rellevat del seu càrrec el 9 de juliol de 1812 com a capità general de Catalunya i fou substituït pel baró d’Eroles. Des de Manresa, on era, donà l’ordre el 20 d’agost de 1812 d’oferir 160 rals als paisans que justificuessin haver mort un francès. Possiblement ho va fer en represàlia del seu cessament (A.C. lligall 11 de Girona - any 1812).

En el decurs de la guerra hi havia un cos de facinerosos catalans que servien als francesos i que foren desarmats a Barcelona i enviats a França ben lligats. El seu cap era en Boquica, trager, natural de Besalú, traïdor a la seva terra, que fou presoner com a espia a Tarragona però fugí. Es presentà a Lamarque, que el nomenà cap de la companyia de caçadors catalans amb dos-cents homes, nomenada Brigada Francesa, que tenia atemorit el país amb les seves malifetes contra pobles indefensos, saquejant i robant. Finalment, l’any 1812, el govern espanyol obtingué l’extradició d’en Boquica i fou tancat al castell de Figueres. Allà fou jutjat i enforcat al glacis del mateix castell el dia de Sant Bartomeu (A.C. Igro.).

Aviat farà dos-cents anys del setge de Girona i serà ocasió que els historiadors facin una revisió dels fets i ens en donin una apreciació definitiva. L’abundosa documentació, l’objectivitat que ens dona el pas del temps, les repercussions a escala local, nacional i europea, ara visibles, seran una bona orientació i també seran, sens dubte, un motiu de celebració d’aquest dos-cents aniversari.

BIBLIOGRAFIA

DE FERRER Y DE LLORET, José M. *El Ampurdán durante la guerra de la independencia, 1808-1814*. Monografía històrica premiada pel Centro Menestral Figuerense en el certamen literari presidit per l'historiador José M. Pella i Forgas. 1884. Biblioteca familiar de Casa Ferrer de Besalú.

SIMON I TARRES, Antoni. *La crisis del antiguo régimen en Gerona*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1985 (premi de la Cambra del Consolat del Mar).

RAMISA I VERDAGUER, Maties. *Els catalans i el domini napoleònic a Espanya. Catalunya vista pels oficials de l'exèrcit de Napoleó*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995. Biblioteca familiar esmentada.

PLA CARGOL, Joaquim. *Els setges de Girona al 1808-1809. Episodis de la Historia*. Rafel Dalmau, editor. Barcelona 1962. Biblioteca familiar esmentada.

FRA. MANUEL CÚNDARO. *Historia político-crítico-militar de la plaza de Gerona en los sitios de 1808-1809*, Colección de monografías del Instituto de Estudios Gerundenses, Patronato José Mª Quadrado, 1950, núm. 2. Biblioteca familiar esmentada.

GOMEZ DE AETECHÉ Y MORO, José. *Discurso en elogio del teniente general don Mariano Álvarez de Castro, leído ante la Academia de la Historia el día 9 de mayo de 1880 por el autor, académico de número*. Madrid, Imprenta Aribau, 1880. Biblioteca familiar esmentada.

BANUS Y COMAS, Carlos (Coronel de Ingenieros). "Discurso leído en el tercer Congreso de las Ciencias celebrado en Granada en junio de 1911". Publicat a la *Revista Técnica de Infantería i Caballería*. Biblioteca familiar esmentada.

IGLESIAS I FRAN, David. *La muralla de Girona, dels orígens a l'enderrocament*. Institut d'Estudis Gironins, Ajuntament de Girona, 2003. Biblioteca familiar esmentada.

REGIMIENTO DE CAZADORES DE MONTAÑA N° 11. *A la memoria del heroico general Mariano Álvarez de Castro en el 146 aniversario de su muerte*". Figueres, 22 de gener de 1956. Biblioteca familiar esmentada.

RICO DE ESTASEN, José. "Un enigma de la historia que permanece sin descifrar". Article de *La Vanguardia* en la data commemorativa del 2 de maig. Biblioteca familiar esmentada.

SORIANO CARDONA, R., comandant d'infanteria. *Gestes heroiques de Catalunya*. Tercera edició, Figueres, 1934. Biblioteca familiar esmentada.

DE PUIG I OLIVER, Lluís M. *Girona francesa, 1812-1814. L'annexió de Catalunya a França i el domini napoleònic a Girona*. Editora Gothia, 1976.

CAMP, Federico. “*El barón de Eroles*”, *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras*, Barcelona, 1945. Biblioteca familiar esmentada.

GRAHIT, Emili. *Reseña histórica de los sitios de Gerona 1808-1809*, vol. I i II, Girona, 1985. Imprenta Torre. Biblioteca familiar esmentada.

CABAÑES, Manuel. *Sitios de Gerona en 1808*, Madrid, Imprenta del Cuervo de Artillería. C. Farmacia 13, 1894. Biblioteca familiar esmentada.

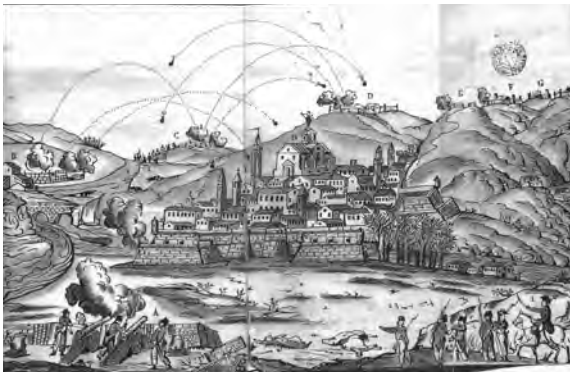
HERNÁNDEZ CARDONA, F. Xavier. *Història militar de Catalunya*. Editora Dalmau. Barcelona, 2004. Vol. IV. Biblioteca familiar esmentada.

VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, volum II, “El medi històric”. Edicions 62, Barcelona, 1963. Biblioteca familiar esmentada.

MORA GIMENEZ, Francisco J., coronel d'artilleria, i REY JOLY, Celestino, capità d'infanteria. *El ejército y la marina cuando las cortes de Cadiz*, corresponents ambdós a la Real Academia de la Historia. Dos Volums. Tipografía comercial, Cadis, 1914. C. Antonio López. Biblioteca familiar esmentada.

Relación de lo que Gerona agradecida a su dignísimo gobernador Mariano Álvarez. Con licencia, por Vicente Oliva, impresor de S.M. Gerona, 30 de octubre de 1816 (conté un bonic gravat del cadafalc). Biblioteca familiar esmentada.

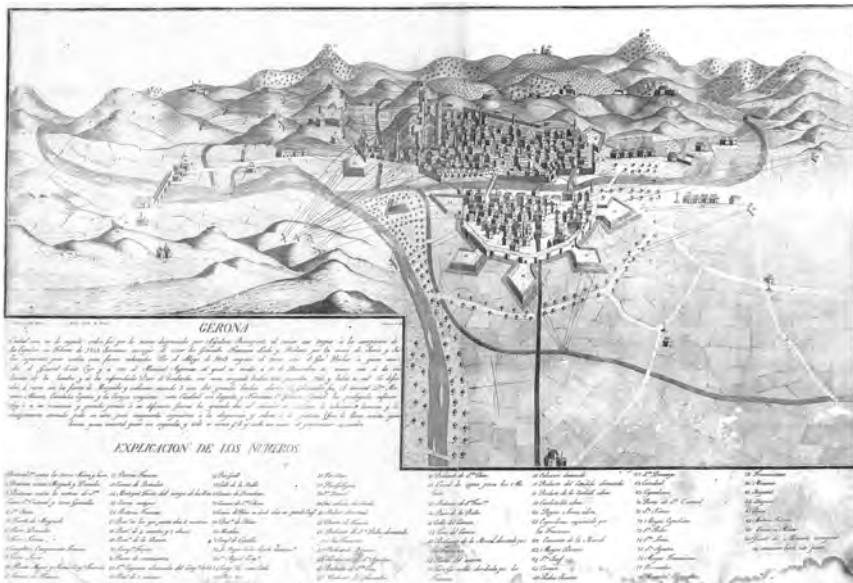
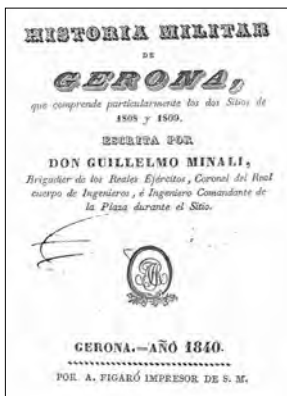
Relación del solemne y suntuoso aniversario celebrado por el eterno descanso de los defensores que murieron en aquella inmortal ciudad. Con licencia, por Vicente y Antonio Oliva, impresores de S.M. Biblioteca familiar esmentada.

Gravat del setge de Girona de 1808
(Biblioteca de Catalunya).

Retrat del general
Marià Álvarez de Castro.

Gravat amb la representació del setge de Girona de l'any 1808, extret de l'obra de Guillelmo Minali *Historia Militar de Gerona*, editada el 1840 a la impremta d'A. Figaró.